

**STO LET VÝUKY
EKONOMICKÝCH OBORŮ
NA ČVUT V PRAZE**

Sto let výuky ekonomických oborů na ČVUT v Praze

© Jan Vlachý, 2019

Vydalo České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií jako příležitostnou publikaci v počtu 1 000 výtisků. Neprodejně.

Sestavil: Jan Vlachý

Grafické zpracování: Radko Palic

Fotografie: Archiv ČVUT, archiv autora

Tisk: MP-Copier, Dejvická 26, Praha 6

Počet stran: 12

ISBN: 978-80-01-06570-9

MÚVS ČVUT

Kolejní 2a/2637

Praha 6

<http://muvs.cvut.cz>

Systematické vzdělávání v praktických ekonomických disciplínách se u nás v devatenáctém století rozvíjelo především na středoškolské úrovni. Vedle nižších obchodních škol a škol kupeckých hrály mimořádnou roli obchodní akademie, zřizované dle císařského nařízení z roku 1850. Z devatenácti obchodních akademií v rámci celé monarchie jich ve vyspělých českých zemích koncem století působilo dvanáct, a sílily zde proto hlasy, volající po ukotvení tohoto oboru i na vysokoškolské úrovni, kde se dosud etabloval jen formou volitelných přednášek. Jedním z nejvlivnějších propagátorů této myšlenky byl Albín Bráf, významný český národohospodář a politik, ve Vídni dvakrát ministr orby a doživotní člen panské sněmovny, na české technice od roku 1877 soukromý docent a od roku 1879 suplent národního hospodářství a statistiky.

Určující pro další vývoj bylo zahájení dvouletého studia pro učitele na obchodních akademiích v roce 1907, a to na obecném oddělení České vysoké školy technické v Praze, předchůdci Vysoké školy speciálních nauk ČVUT, kde se mimo jiné konaly přednášky z národního hospodářství, mezinárodního obchodu, finanční vědy, statistiky nebo pojistné matematiky. Působil zde i Josef Pazourek, původně ředitel obchodní akademie v Hradci Králové, jmenovaný na české technice jako první v celém Rakousko-Uhersku roku 1909 mimořádným a v lednu 1912 řádným profesorem obchodních věd.

Ten podal hned po skončení války návrh na zřízení československé vysoké obchodní školy, který začalo Revoluční národní shromáždění projednávat již v lednu 1919, a v srpnu přijalo jako zákon, umožňující 19. října 1919 za účasti několika ministrů slavnostně otevřít při České vysoké škole technické (od září 1920 ČVUT) Vysokou školu obchodní. Kromě personálních předpokladů a provázanosti s přednáškami na dalších součástech školy se pro její začlenění na techniku považovalo za významné i že VŠO je „vysoká škola technického směru, jejíž posláním jest vzdělávati a vychovávat posluchače tak, aby jak svými vědomostmi, tak povahově byli s to samostatně bádati a tvořiti ve vědách hospodářských a samostatně vésti hospodářské práce v podnicích a úřadech.“

Studium na VŠO bylo zpočátku tříleté, s dvouletým obecným úsekem studia zakončeným první státní zkouškou ze čtyř předmětů a tří cizích jazyků. Třetí rok mohli posluchači ukončit státní odbornou zkouškou v jednom ze tří směrů (velkoobchod se zbožím, bankovní, organizace závodů průmyslových), a užívat pak stavovské označení inženýr. Prvním děkanem

se stal profesor Pazourek, který tuto funkci zastával ještě dvakrát a pro akademický rok 1929-30 byl zvolen rektorem ČVUT.

Jen málokterý posluchač absolvoval náročné studium v zákonné době, prodloužení na čtyři roky odpovídající jiným oborům na ČVUT se však podařilo prosadit až v roce 1929. Profesorský sbor přistoupil k tvorbě nového učebního plánu na základě rozsáhlé ankety, šetřící požadavky a potřeby praxe. Od roku 1931 pak dvě státní závěrečné zkoušky rozdělávaly program na rovnoměrné dvouleté úseky a přibyl směr hospodářsko-politický. I pak ale studium úspěšně dokončovala jen zhruba polovina posluchačů. Vysoká škola obchodní získala i právo udělovat na základě rigorózního řízení velmi ceněné doktoráty obchodních věd s označením RCDr., analogické technickým doktorátům, udělovaným od roku 1901.

Prakticky po celou svou existenci byla VŠO největší ze škol ČVUT. V zimním semestru 1937 měla 1 118 posluchačů, ve srovnání s 865 na Vysoké škole strojího a elektrotechnického inženýrství a 4 117 na sedmi školách celého ČVUT. Až do roku 1940, kdy po odtržení Slovenska vznikla Vysoká škola obchodní v Bratislavě, byla jedinou ekonomickou vysokou školou na území Československa. Ve srovnání s její mladší slovenskou příbuznou, která se kupodivu bez větších otřesů postupně vyvíjela až do dnešní Ekonomické univerzity, však byl osud VŠO ČVUT mnohem pohnutější.

Sídlila v části bývalého chemického ústavu německé techniky v Horské ulici, takže své prostory - již tak stísněné - musela urychleně vyklidit hned na začátku okupace. Výuka tedy probíhala v dejvickém provizoriu již před definitivním uzavřením českých vysokých škol 17. listopadu. Jedním z devíti popravených byl toho dne čerstvý absolvent VŠO ing. Marek Frauwirth, který se zde v rámci dalšího vzdělávání ještě stihl zapsat na kurzy holandštiny a arabštiny. Čeští posluchači o příležitost ke studiu přišli, i když Německá vysoká škola technická po své reorganizaci na fakulty v roce 1941 zavedla prakticky stejné obory jaké měla dříve VŠO a vyučovala je v jejích původních místnostech.

Výuka na Vysoké škole obchodní byla obnovena již v červnu 1945, ale ani poté nebyl škole dopřán klid. Poškozná budova v Horské ulici jí sice byla vrácena a rekordním počtem 5 558 zapsaných posluchačů v zimě 1945 se opět stala největší součástí ČVUT, první poválečná léta však neprovázely jen snahy o stabilizaci podmínek pro výuku, ale i ostré diskuse o charakteru

a budoucnosti ekonomických oborů v měnících se podmínkách. Nepřízeň nastupujícího režimu prohloubil fakt, že VŠO patřila z jeho pohledu k nejreakčnějším školám s nepatrným vlivem komunistů mezi studenty i učiteli.

Již 25. února 1948 proto prohledaly budovu v Horské Lidové milice, aniž by našly cokoliiv závadného, a následujícího dne byl odvolán poslední svobodně zvolený děkan Gustav Švamberg. Protože mezi profesory VŠO nebyl žádný komunist, byli do jejího vedení kooptováni - a během několika týdnů jmenováni profesory - Jan Janáček, Jaroslav Fukátko a Vilém Šáda, který se stal novým děkanem. Došlo k přejmenování na Vysokou školu věd hospodářských, upravovaly se studijní plány, směr bankovní byl změněn na finanční a směr hospodářsko-politický na plánovací. Vyloučeno bylo 898 studentů, tedy 37%. Ani tyto kompromisy školu, která „sloužila zájmům buržoazie a vzdělávala oddané sluhy – pomocníky vykořisťovatelů“ v nových podmínkách nezachránil, a jako jedna z pouhých dvou univerzitních fakult v Československu - vedle brněnské Právnické fakulty - byla od roku 1949 bez náhrady likvidována.

Původně se předpokládalo, že její roli převezme Vysoká škola ekonomická, vzniklá oddělením Hospodářské fakulty z Vysoké školy politických a hospodářských věd, která měla být „školou nového typu pro výchovu nové socialistické inteligence.“ Tato očekávání se ale ukázala jako nerealistická, jak kvůli nedostatku kvalifikovaných učitelů na VŠE, tak i nezájmu studentů. I proto byla již roku 1952, tedy ještě před definitivním ukončením výuky na bývalé Vysoké škole obchodní, na ČVUT založena Fakulta ekonomicko-inženýrská, která převzala její budovu a inventář v Horské ulici, stejně jako velkou část pedagogického sboru.

Fakulta ekonomicko-inženýrská po celou dobu své existence nabízela vzdělání ve čtyřech směrech, strojírenském, energetickém, chemickém a stavebním. Kromě toho krátce vyučovala směr dopravní ve specializacích parní a elektrické trakce, který byl ale hned následujícího roku z ČVUT vydělen společně s Vysokou školou železniční (od roku 1959 Vysokou školou dopravy a spojů v Žilině), dále pak směr automobilové dopravy a směr materiálně-technického zásobování. Po smrti děkana Fukátka v roce 1956 převzal vedení fakulty architekt Alois Houba. Ten mimo jiné projektoval novou budovu FEI, jejíž propojení s historickou stavbou prakticky skrylo její původní portál z Horské ulice. Adresa Horská 3 však zůstala pietně zachována i pro nový vchod.

Ze strany ekonomických vysokých škol v Praze a Bratislavě panovala vůči FEI značná nevráživost. Bylo to dáno vyšší poptávkou po absolventech FEI ze strany zaměstnavatelů (ročně ji absolvovalo kolem 150 posluchačů, zatímco směr ekonomika průmyslu na VŠE přibližně dvacet), lepším personálním vybavením (v polovině padesátých let měla FEI 31 profesorů a docentů, celá VŠE jen 27) a podle svědectví pamětníků i prestižnějším inženýrským titulem, protože až do vydání vysokoškolského zákona z března 1966 náleželo absolventům VŠE jen označení promováný ekonom.

Nelze pominout ani nesrovnatelně svobodnější a kolegiálnější atmosféru, o níž snad nejvýmluvněji svědčí skutečnost, že v roce 1955 byl ke studiu směru automobilové dopravy na FEI přijat pozdější prezident Václav Havel, což by vzhledem k jeho původu bylo na tehdejší VŠE nemyslitelné (školu opustil po dvou letech z vlastního rozhodnutí). Nadčasově působí i obhajoba existence ekonomické fakulty na technice z druhé poloviny padesátých let, argumentující nejen sovětskými zkušenostmi, ale i Massachusetts Institute of Technology a Carnegie Institute of Technology.

Přesto Fakulta ekonomicko-inženýrská nepřechkala další z reforem organizace československého vysokého školství, jejíž důsledkem bylo pro ČVUT mimo jiné převedení její Lesnické fakulty pod Vysokou školu zemědělskou nebo sloučení Fakulty inženýrského stavitelství a Fakulty architektury a pozemního stavitelství do Fakulty stavební. Prakticky bez jakéhokoliv předchozího varování byla FEI vládním nařízením v srpnu 1960 zrušena a pro tehdejší hektické události je symbolické, že se ztratil i předávací protokol.

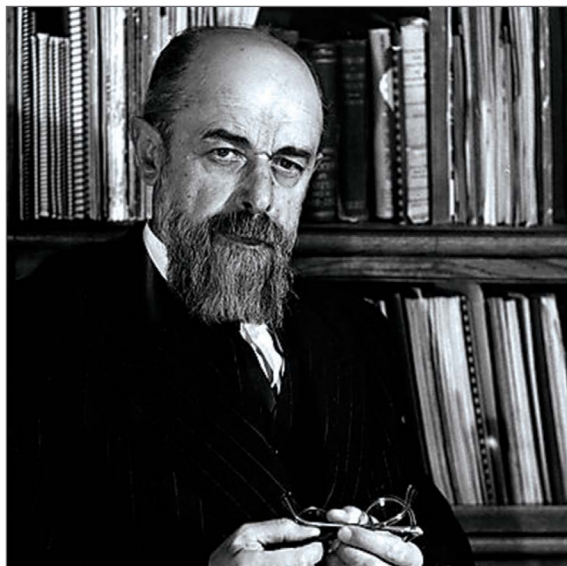
Chemický směr byl pod vedením profesora Viléma Šády převeden na Vysokou školu chemicko technologickou, která vznikla již roku 1952 osamostatněním bývalé Vysoké školy chemicko technologického inženýrství ČVUT, a stal se tam jako Katedra organizace a plánování chemického průmyslu součástí nově vzniklé Fakulty automatizace a ekonomiky. Strojírenský směr a někteří další pracovníci (celkem 64 pedagogů) pod vedením profesora Františka Brabce přešli na Fakultu strojní, kde vytvořili Katedru ekonomiky, organizace a plánování strojírenské a elektrotechnické výroby, která původně zajišťovala výuku i na elektrotechnické fakultě v Praze a v Poděbradech (zde předtím sídlila samostatná Fakulta slaboproudé elektrotechniky). Přímou na Fakultu elektrotechnického inženýrství, kde vznikla Katedra ekonomiky, organizace a plánování v energetice, přešlo 21 pedagogů energetického směru včetně jeho vedoucího, docenta Ferdinanda Schulze, na Fakultu

architektury a stavebního inženýrství pak 31 pedagogů stavebního směru pod vedením docenta Oldřicha Strádala.

Ani v dalších třiceti letech tak ekonomické vzdělávání a výzkum na ČVUT nezanikly, i když byly organizačně roztříštěny. Působili zde přitom i špičkoví badatelé ve svých oborech. Za všechny jmenujme Jiřího Vysuřila, významného účetního teoretika a mimo jiné jednoho z posledních doktorandů Vysoké školy obchodní nebo statistika a průkopníka v oblasti řízení jakosti Františka Egermayera. S obnovením ekonomických a akademických svobod po roce 1990 se pak znovu otevřel prostor i pro systematické rozvíjení ekonomických disciplín na všech českých technických univerzitách, podobně, jak je to běžné v zahraničí. Například na VUT v Brně tak počátkem devadesátých let vznikla Fakulta podnikatelská, na VŠB-TU v Ostravě a na Technické univerzitě v Liberci založili Ekonomické fakulty.

Na ČVUT v Praze byl navzdory dlouhé tradici - nebo snad i jejím vlivem - vývoj pozvolnější. V roce 1992 vznikl Masarykův ústav vyšších studií, jehož první ředitel, docent Jan Petr, v roce 1994 zahájil prestižní společný program Master of Business Administration s britskou Sheffield Hallam University, který za dvacet let absolvovalo 678 posluchačů. Po jeho úmrtí v lednu 2007 byl ředitelem jmenován profesor Vladimír Kučera, pod jehož vedením byly v letech 2009 a 2010 akreditovány bakalářské obory Řízení a ekonomika průmyslového podniku a Personální management v průmyslových podnicích, magisterské obory Projektové řízení inovací v podniku, Řízení regionálních projektů a Podnikání a management v průmyslu, a také doktorský obor Výpočtová ekonomie a finance. Ty dosud absolvovaly dva tisíce posluchačů. Od roku 2018 je nahrazují nově akreditované programy Ekonomika a management a Řízení inovačních projektů, na koncept odborných specializací navazuje záměr nového programu Odvětvový management.

Současně se novým podmínkám přizpůsobovala ekonomická pracoviště na technických fakultách ČVUT, jejichž původ vesměs sahá až k bývalé Fakultě ekonomicko-inženýrské. Na Fakultě strojní jím dnes je Ústav řízení a ekonomiky podniku, na Fakultě stavební Katedra ekonomiky a řízení ve stavebnictví, na Fakultě elektrotechnické Katedra ekonomiky, managementu a humanitních věd. Do dalšího století výuky ekonomických oborů proto České vysoké učení technické v Praze vstupuje se všemi předpoklady navazovat na tradici vysoké kvality vzdělávání, zaměřeného na úzké propojení teorie s praxí a uspokojování potřeb zaměstnavatelů.

Národohospodář a politik **Josef Macek** byl dvakrát děkanem VŠO a po emigraci v roce 1949 se stal úspěšným profesorem ekonomie ve Spojených státech.

Průmyslový ekonom **František Brabec** přešel z odvětví elektrotechniky na FEI, v letech 1960-62 byl rektorem ČVUT a 1964-66 děkanem Fakulty strojní.

Právník **Gustav Švamberg** byl v roce 1937-38 rektorem ČVUT a čtyřikrát děkanem VŠO, kde učil i po odvolání z funkce v únoru 1948 až do svého odchodu do důchodu.

Alois Houba byl vlivný meziválečný architekt, tvůrce investičního záměru dostavby areálu ČVUT v Dejvicích a poslední děkan FEL.

Josef Pazourek byl prvním profesorem soukromé ekonomiky v Rakousko-Uhersku, zakladatelem a prvním děkanem VŠO, a v roce 1929-30 rektorem ČVUT.

Původní průčelí budovy s adresou **Horská 3**, jejíž prostorovou nedostatečnost se Vysoká škola obchodní ve 30. letech pokusila řešit nástavbou čtvrtého patra.

Přístavba budovy v Horské podle projektu děkana Houby s novým hlavním vchodem, sloužícím postupně FEI i ekonomickým katedrám na ČVUT.

Děkani Vysoké školy obchodní ČVUT

1919-1921	prof. JUDr. Josef Pazourek (1862-1933)
1921-1922	prof. JUDr. František Košťál (1881-1929)
1922-1923	prof. PhDr. et JUDr. Viktor Dvorský (1882-1960)
1923-1924	prof. JUDr. Gustav Švamberg Dr. h. c. (1880-1958)
1924-1925	prof. JUDr. Jaroslav Šlemr , DHHC (1881-1937)
1925-1926	prof. JUDr. Josef Macek (1887-1972)
1926-1927	prof. JUDr. Josef Pazourek
1927-1928	prof. JUDr. František Košťál
1928-1929	prof. PhDr. et JUDr. Viktor Dvorský
1929-1930	prof. JUDr. Gustav Švamberg Dr. h. c.
1930-1931	prof. JUDr. Jaroslav Šlemr , DHHC
1931-1932	prof. JUDr. František Štůla (1883-1943)
1932-1933	prof. PhDr. Josef Čada (1881-1957)
1933-1934	prof. JUDr. Gustav Švamberg Dr. h. c.
1934-1935	prof. Ing. Dr. techn. Josef Z. Schneider (1897-1970)
1935-1936	prof. JUDr. Jaroslav Šlemr , DHHC
1936-1937	prof. JUDr. František Štůla
1937-1938	prof. PhDr. Josef Čada
1938-1939	prof. Ing. Dr. techn. Josef Z. Schneider
1945-1946	prof. PhDr. Richard Horna (1892-1953)
1946-1947	prof. JUDr. Josef Macek
1947-1948	prof. JUDr. Gustav Švamberg Dr. h. c.
1948-1950	prof. Ing. RCDr. Vilém Šáda (1904-1980)
1950-1953	prof. Ing. RCDr. Jan Janáček (1903-1972)

Děkani Fakulty ekonomicko-inženýrské ČVUT

1952-1956	prof. Ing. RCDr. Jaroslav Fukátko (1898-1956)
1956-1960	prof. Ing. arch. Alois Houba (1904-1982)

